

İyulun 21-də Şəhər İdarəsi binası, Su yolu şöbəsinə neft motorları hər bir sistem 27 gücdən 5 gücədək, dəmir vərəqələr, kotanlar, şuruplar, taxta boçkalar, 4-6 düyməli otvodlar, qaz trubası lövhü və qeyri şeylər satmaqdan ötrü müzayidə (torq) [hərrac] təyin olunubdur.

Təfsilatı Su yolu şöbəsi dəftərxanasında saat 10-dan 2-yədək və həmçinin şeylər satılacaq yerdə, “Pajarnı komanda” binasında 10-cu Zavağzalın 4-cü Çorını-qorod küçəsi, İtskoviçin zavodu qarşısında saat 10-dan 1-ədək bilmək olar.

T-177

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

(keçən nömrədən mabəd)

Xocayev (Erməni fraksiyasından) - Həzərat! Deleqa yoldaşlarımla həpsindən sonra mən danışırım. Birinci iki yoldaşım hadisat haqqında heyətin məhəllində [yerində] toplamış olduğu bütün məlumatın əməli cəhətindən bəhs etdi. Bu məlumatın həpsini elam etmək [bildirmək] üçün mən iki sənəd göstərməli idim:

Birisi gərək ermənilər və gərək sə müsəlmanlar tərəfindən edilmiş şikayətləri havi [ehtiva edən] bəratül-qövlüdür [protokoldur] ki, çox uzun olduğundan onu oxumayacağam; ancaq dövləti nöqtəy-nəzərdən ermənilər üçün də, müsəlmanlar üçün də böyük əhəmiyyəti haiz [əhəmiyyət daşıyan] bir məsələdən bəhs edəcəyəm.

Erməni şikayətçilərinin böyük qismi göstərir ki, hadisat vaxtı Şuşa-Yevlax yo-

lunda olduqlarından, mühafizə əsgərləri ya könüllülər mühafizəsi altında müəyyən yerlərə getməyə məcbur olmuşlardır. Və orada yol boyunda vətəndaşların əmn [təhlükəsizliyini] və rahatını mühafizə etmək üçün təyin olunmuş adamlar onları axtarmaq bəhanəsi ilə soymuşlardır.

Digər sənəd də Şuşadakı ingilis heyətinin, daha doğrusu ingilis heyəti nümayəndəsi polkovnik Klyatenberqin verdiyi xəbərdir. Bu vaxtadək ancaq ermənilərlə müsəlmanların, yəni mənfəətdar olan tərəflərin verdikləri məlumatı elam etmişik. Üçüncü məruzə isə kənarında buraxılmışdır. Əlimizdə olan məlumatı tamamilə bəyan və tənqid edə bilmək üçün mən həmin bu sənədi dəxi elam edəcəyəm. *(Klyatenberqin verdiyi məlumatı oxuyur. Salonda səs-küy qalxır. Səslər: Doğru deyil, bunlar həp yalandır.)*

İştə, həzərat, dün və bu gün burada elam edilmiş materialın həpsi bu! Bu məlumatın tənqidi nədən ibarət olmalıdır? Məncə bunun tənqidi iki cür ola bilər: əvvəla hadisatın səbəblərini açmaq, aydınlaşdırmaq, saniyə [ikincisi], məzkur [deyilən] hadisətdə hökuməti-məhəlliyənin [yerli hökumətin] rolunu təyin etmək.

Hadisatın səbəbləri nədir? Səmimi və insaf üzərinə bu suala bir cavab ola bilər: Bir tərəfdən Qarabağ ermənilərinin Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətini qəbul etmək və tanımaq istəmədikləri, digər tərəfdən də Azərbaycan Cümhuriyyəti və onun nümayəndəsi, yəni hökumətin məhəlli nümayəndəsinin nə yolla olursun Qarabağ ermənilərini Azərbaycana tabe etdirməyə çalışması. Bu hadisatın əsl səbəbi iştə budur!

Burada sizə deyirlər ki, əhalinin bu işdə təqsiri yoxdur. Onlar Azərbaycan Hökumətini qəbula hazırdırlar; fəqət bəzi qruplar, təşkilatlar, dəstələr onları qoymayırlar və tabe olmamağa məcbur edirdilər. General-qubernator bu nöqtəy-nəzəri müdafiə edir. Görünür ki, deleqa heyətindəki müsəlman yoldaşlarımla dəxi bu nöqtəy-nəzərə şərikdirlər. General-qubernator ancaq Şuşa Milli Şurası əzasının [üzvlərinin] təbidinə [qovulmasına, uzaqlaşdırılmasına] çalışırdı və təbid etdi. Ona görə anlaşılır ki, o ancaq həman əzanı müqəssir və mübəllig [təbliğatçı] sanır. Bilxassə ki, başqa şəxslərin təqib edildiyini görmədik və görməyiriz.

Mütəəssifənə [təəssüf ki], Milli Komitənin bütün fəaliyyətini təhqiq edə bilmədik. Nə üçün? Çünki nə mükətibə [yazışma, məktublar] vardı, nə dəftərxana, nə də Şura əzası. Bəziləri qaçmış, digər bəziləri təbid edilmişlərdi. *(Səslər, salonda ümumi səs-küy.)* Ancaq bilavasitə hadisəyə aid bir çox əmrlərə təsadüf etdik. Məncə Milli Şura heç bu qədər əhəmiyyət verilməyə dəyməz.

Deyirlər ki, erməni hissəsində Milli Şuradan başqa hökumət yox idi. Mayın 27-də köç başlandıdan iyulun 4-nədək köçərilərlə ətraf kənd erməniləri miyanında [arasında] heç bir müsədimə [toquşma] olmamışdır. Bəs nə üçün fəsadların hamısı Milli Şuraya isnad verilir, amma qeyd edilməyir ki, həman Şuranın tədbirləri sayəsində iş beləcə rahat keçirmiş. Bir də, müsəlmanstanda bir erməninin tufəngini almışlar. Bunun cavabında onun da xuliqan yoldaşları 2-3 gün sonra iki nəfər könüllünün silahını, hətta atını almışlardır *(Səslər: Könüllü deyil,*

əsgərin silahını almışlar!) Birinin atını qaytarmışlar, digərinin atı və silahı qeyb olmuşdur. General-qubernator həman atla silahın qaytarılmasını tələb etdikdə Milli Şura onun dalınca adam göndərmişdir; çünki xuliqan atı minərək kəndə qaçmış imiş; lakin tapmamışlar, çünki iz itirmək üçün ayrı kəndə qaçmışdır. Milli Şura isə 10.000 manata bir at və 1.500 manata bir tufəng alaraq könüllüyə *(Bir səs: Əsgərə)* vermək üçün ingilis heyətinə təslim etmişdir.

Bir də, deyirlər ki, Ermənistanda [Şuşanın ermənilər yaşayan hissəsində] hökumətsizlik, hərc-mərc hökuməti imiş [höküm sürürmüş]. Bəlkə varmış; amma müsəlmanlar haqqında yox, çünki dava başlandıqda Ermənistanda bulunan müsəlmanlar həp salamat qalmışlar; amma müsəlmanstanda 40 erməni tələf olmuşdur.

Bir də son dəqiqədə general-qubernator ultimatum kimi tələb edir ki: “Şəhərdə atışma ancaq təbid üçün Milli Şura əzasının təslimindən sonra yatırılacaqdır.” Bunun müqabilində əzalar gəlib ingilis heyətinə təslim olurlar. Bunlar həp isbat edir ki, Milli Şurada əyləşənlər qanıqı deyilmişlərdir.

Məncə, ümumiyyətlə bu hadisətdə müəyyən şəxsləri, yaxud qrupları və təşkilatı müqəssir tutmağa əsas yoxdur. İş təbliğatda, ya əhali içində hasil edilən əhval-ruhiyyədə deyildir. *(Qarabəyli: Düzdür.)* Əhval-ruhiyyə üsuli-idarədən asılıdır. Bunu isə hökumət və onun məhəlli nümayəndələri əmələ gətirirlər. Doğrudur, bəzi adamlar təbliğatla camaatı bir tərəfə mail edər, hökumət müqabilinə çıxara bilər. Fəqət hökumətin də əlində çox tədbirlər var ki, mübəlliglərlə müba-

rizə edib əhval-ruhiyyəni dəyişdirə bilər. Deleqa rəisi doktor Qarabəyli general-qubernatorun bu məsələ ətrafındakı bütün tədbir və hərəkətini təsvib edir [bəyənilir], haqlı görür.

Bir də, boykot məsələsindən bəhs etdikdə deyir ki, general-qubernator razı ola bilməzdi ki, ermənilər külli miqdarda ərzaq alıb onunla da əşqiya [quldur] dəstəsini təmin etsinlər. Mən sizi inandırırım, cənab Qarabəyov, ki, əhalini ərzaqdan məhrum etdikdə əşqiyanın heç vecinə də olmayır. Onlar sizdən, bizdən çox tapırlar, mütəzərrir [zərər çəkən] dinc əhali olur.

Bir də bunu qeyd etməlidir ki, hadisat zamanı hökuməti-məhəlliyənin rolu nə imiş və necə rəftar etmişdir. Sabiq natiq, Çubaryanı tənqid edərkən öylə isnad verdi ki, guya o, general-qubernatoru talan əmələ gətirməkdə ittiham edirmiş. Xayır, öylə deyildir. O şeylər ki, Şuşada olmuşdur, heç kəs deyə bilməz və deməyir ki, Şuşada erməniləri qırmaq üçün hazırlanmış imiş. Bu ancaq geniş dairədə icra edilmiş (bəlkə ingilislərin də rızası ilə) bir nümayiş idi ki, erməniləri qorxudaraq Azərbaycan Cümhuriyyəti hökumətinə tabe olmağa, general-qubernatoru qəbula məcbur etmək məqsədi ilə vaqe olmuşdur. Ərz etdiyim kimi, burası pək böyük dairədə icra edilmiş bir nümayiş idi. Və əgər bir xəta və səhv olmuşsa, mən deməyirəm ki, bu, general-qubernator tərəfindən bir cinayətdir. Yoldaşım da böylə deməyir. Biz deyirik ki, bu, ehtiyatsızlıqdır. Nəticədə müəyyən müsadimələrə bais ola biləcək tədbirlər görmək və bunu da əhaliyə xəbər vermək ehtiyatsızlıqdır. Nə üçün general-

qubernator bunu danır? Nə üçün deyir ki, bu iş nümayiş məqsədi ilə deyildi, köç yolunu mühafizə üçün idi? Gərək ermənilərin və gərək müsəlmanların iztirab və həyəcan içində olduğunu nəzərə alsanız görürsünüz ki, general-qubernator böylə bir halda o cür tədbirlər görmək mümkün olmadığını bilməyə bilməzdi. Çünki ermənilər böylə anlamışlar ki, onları qırmaq hazırlıqları görülür. Ona görə də silahlı adamlarını qaraqolların müqabilinə çıxarmışlardır. İki müsəlləh [silahlı] qüvvə qarşı-qarşıya durmuşdur.

Böylə bir zamanda, vəziyyət müşkül, xalq həyəcanlı olan bir halda heç əhəmiyyəti yoxdur kim qabaqca güllə atmışdır. Bilxassə ki, aralarında nizama tabe olmayan adamlar dəxi az deyilməmiş.

Şuşa hadisəsini ehtiyatsızlıq hesab etmək olarsa, Qaybalı hadisəsi hökumətin fəaliyyətsizliyi və səhlənkarlığından başqa bir şey deyildir. Dün Qarabəyov isbat edirdi ki, general-qubernatorun kömək vermək və qırğının önünü almaq imkanı yoxmuş. Yoldaşlardan bəziləri deyirlər ki, orada müsadimə [toqquşma] olmuşdur. Xeyir, orada qırğın vaqe olmuşdur.

Deyirlər, kömək vermək üçün 17 verst dolama yol getmək lazım gəlirdi. Halbuki firqə ərkanı-hərbi iqamət edən [diviziya qərarı yerləşən] Xankəndi ilə Şuşa arasında telefon var. Bu surətlə, istəsəydilər qırğının önünü almaq üçün telefonla binaqüzarlıq edə [sərəncam verə] bilərlərdi. Amma etməmişlərdir. Deyirlər, etmişlər, fəqət gec olmuşdur. Yox, böylə deyil. Nədən hamı bilirdi, amma general-qubernator bilməyirdi ki, qırğın var. Deyirlər ki, erməni dəstələrinin hücumu təhlükəsi

varmış. Mən qəti surətdə deyirəm ki, şəhərə heç erməni dəstəsi gəlməyirmiş və gələ bilməzdi. Hərbi idarələr böylə şayiət əsası ilə iş görməzlər. Onlar kəşfiyyatçı göndərər, nə olduğunu bilərlər. Odur ki, demək olmaz ki, kömək göndərmək mümkün deyildi.

Bir də deyirlər ki, orada təqdim edilmiş olan çin [paqon] əsgəri deyil, məhkəmə məmurlarına məxsus bir şey olduğundan, kürdlərin iştirak etdiklərinə bir dəlil deyildir. (?) Binaəniləy [ona görə], Qaybalı kəndlilərin[in] sübutları əsassızdır. Amma adətən mütəzərrirlərin şəhadəti əgər cərh edilməzsə [əksi isbat edilməzsə], dəlil hesab olunur. Deyirlər, Qaybalıya kömək göndərmək olmazdı, çünki sair kəndlərin də köməyə ehtiyacı vardı. Fəqət, həzərət, qabaqca Qaybalı mütəzərrir olmuşdur. Binaəniləy, sair kəndlərdən Daşaltı və sairələrinə hücum edilməsindən bəhs olunammaz. Çünki onlar sonradan olmuş imişlərdir.

Bu işlərin həpsinə adi deyil, dövlət nöqtəyi-nəzərindən baxılırsa, demək olar ki: əvvəla general-qubernator böylə hadisələrdə müsəlləh camaatın iştirakını məqul bir əmr [normal bir iş] sayırmış. Müsəlmanların özlərinin dediklərinə görə, orada Müdafiə Komitəsi var. Həman Komitə erməni sərhədinə müsəlləh adamlar göndərmişdir. Mən deyirəm ki, bu böyük xətdir, çünki general-qubernator özü təkrar bəyan etmişdir və heyət buna şərikdir ki, general-qubernatorun ixtiyarında hər növ nizamsızlığı yatırmaq üçün lazım gələn miqdarda müsəlləh müntəzəm qüvvə var idi.

Davada nizama tabe olmayan camaat özü əldə silah iştirak etmişdir. Şahid-

lərdən birisi deyir ki, bizim Müdafiə Komitəmiz var. Böylə ittifaqlarda [hadisələrdə] könüllü müsəlləh adamlar çıxarır. Bunlar heç bir nizama tabe olmayırlar. Mən hər şeydən ziyadə diqqətinizi buna cəlb edirəm. Zira gələcəkdə burası bir ixtilaf və müsadimə mənbəyi və qanun və asayışı təhdid edici bir təhlükə ola bilər.

Bir mühüm məsələ də var: hadisatdan sonra heç bir təftişat və istintaq olmamışdır. On gün sonra bizim heyət getdi, hələ istintaq yox idi. Məncə bu iş Qaybalının qırğınından bətdir. Çünki cəza verilmədikdə, camaat öylə güman edər ki, insanın kefi nə istəsə edə bilər.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Bolşeviklərin məlumatı-rəsmiyyəsi

(Bakıda Azərbaycan simsiz teleqrafı qəbul etmişdir)

15 iyul

Qərb cəbhəsində - Göl dairəsində biz bir neçə kənd işğal edib, 13 min patron zəbt etmişik. Perm səmtində Krasnovun cənub cəhətində biz Baltik dəmir yolunu işğal etmişik. Düşmənlər bizim hücumumuza qarşı ciddi müqabilədə bulunurlar.

Kukov səmtində bizim hissələr Pskovun 10 verstliyinə çıxmışlar.

Yekaterinoslav səmtində bizim hissələr müvəffəqiyyətlərini vüsətləndirib, düşmən xəttini yarıb Yekaterinoslavı işğal etmişlərdir.

Balaşov səmtində bizim hissələr müharibə ilə bir neçə kəndləri işğal etmişlərdir. 3 pulemyot və bir neçə ingilis tüfəngi qənimət almışdır.

Kamişin səmtində bir əsir, pulemyot və düşmənlərin nəqliyyatını tutmuşuq. Cənub tərəfdə biz Qusevkanı tərək eylədik.

Şərq cəbhəsində - Ural səmtində bizim tərəfimizdən Terkul-Peremennaya mövqifi [stansiyası] işğal edilmişdir. Yuxarı Ural səmtində bu yerin 30 verstliyinə çıxmışuq.

Zlatoust səmtində Çelyabinsk dəmiryolu ilə düşmənləri təqib edirik.

16 iyul

Kovel səmtində - Tərəfimizdən Bolşaya və Malaya Verbovka işğal edilmişdir. Kamenets-Podolski səmtində tərəfimizdən Slabodkovtsı işğal edilmişdir.

Yekaterinoslav səmtində - Suxaçyovka, Karnauxovka hissələrində düşmənlərin həmləsi dəf edilmişdir.

Kamişin, Balaşov səmtində biz müharibə ilə bir neçə kəndləri işğal etdik. Pulemyot və vintovka alınmışdır.

Kamişin dairəsində əmələ alayı və süvari alayın zərbəsi ilə düşmənləri Kamişinin 75 verstliyinə püskürtmüşük.

Şərq cəbhəsində - Ural səmtində Terkul mövqifi tərəfimizdən işğal edilmişdir. Buzuluk səmtində Buzulukun 57 verstliyində müharibə davam edir.

* * *

Kiyev - Yekaterinoslavın bolşeviklər tərəfindən işğalı münasibətilə Rakovksi yazır:

“Yekaterinoslavın işğalı göstərir ki, biz beloqvardistləri döymüşük, fəqət lazımlı olan qədər döyməmişik. Onları qətiyyənlə məğlub etmək lazımdır. Xarkov, Baxmaç biza lazımdır. Çünki Rostov, Çerkassk, Stavropol, Taqanroqa yol buradandır. Düşmənlərin getdikcə qüvvəti ölürlər. Bizim qüvvələr isə artır.”

Saratov - 4-cü kabardin, 1, 3 və 4-cü çərkəz alayları öz xahişləri ilə bizim hissələrə təslim olmuşlardır.

Simbirsk - Yekaterinburqda Qırmızı qoşunların nümayişi vaqə oldu. Burada 20 min nəfərdən ibarət qoşunların nümayişi vaqə olmuşdur. Buraya cəm olanlar Şura qoşunlarının müvəffəqiyyətinə şaddırlar.

Almaniya ilə əlaqə başlanı

Lion - Amerika Xariciyyə Nəzarəti rəsmi surətdə elam edir [bildirir] ki, Almaniya ilə rəsmi surətdə müxabirətdə bulunmaq qətl edilmiş [əlaqə qurmaq qərara alınmış], onlarla Amerika ticarəti başlanmışdır.

Kolçakın qətl

Batumdan xəbər verirlər ki, iyulun 18-də admiral Kolçakın qətl edilməsi şayiələri şəhərdə dövrən etməkdə imiş. Verilən xəbərlərə görə, Omsk mövqifində [stansiyasında] bir nəfər dəmiryol qulluqçusu admiralı bomba atıb öldürmüşdür. Bomba patlayışından admiral Kolçak ölüb, yanında olan adamları, o cümlədən iki Fransa zabidləri yaralanmışdır.

Əfqanıstanda

London məlumatına görə, Hindistan vitse-kralı əfqan əmirinin nümayəndələrini iyulun 22-də ingilis torpağına dəvət etmişdir.

İtaliyada böhrani-vüzərə

London - Romadan xəbər verilir ki, İtaliyanın daxili və xarici vəziyyətindən dolayı böhrani-vüzərə [hökumət böhranı]

davam edir. Orlando Paris səfərindən qayıtdıqdan sonra halı son dərəcə kəskin görmüşdür. Fəqət İtaliya məsələsi barəsində nikbinanə olaraq nöqtəyi-nəzərini bildirdiyindən və böhrani-vüzəranın tərək edilməsi üçün hökumət tərəfindən lazım gələcək iqdamat ittixaz ediləcəyi [addımlar atılacağı] barəsində ümidvarlıq verdiyi üçün əhalinin halı yaxşılaşmışdır.

SÜLH ƏTRAFINDA

Paris - Bu gün Onlar Şurası Ke d'Orseydə Türkiyə mürəxxəslərini [nümayəndələrini] qəbul etmişdir. Bunlar avtomobildə fransız afiserinin müşayiəti ilə gəlmişlərdir. Heyət Türkiyə işləri barəsində dokladda bulunmuşdur.

Fiume hadisəti

Fiumedə fransız saldatları ilə İtaliya saldatları arasında vaqə olan hadisəyə Dördlər Şurası artıq əhəmiyyət vermişdir. İşin çəgunəliyini [necə olduğunu] ətraflıca öyrənmək üçün bir təhqiqat komisiyonu ittixab edilmişdir [seçilmişdir].

- Türkiyənin daxili əhvalını bilmək üçün Sülh Konfransı tərəfindən göndərilmiş olan komisiyon İstanbula varid olmuşdur [çatmışdır].

Fələstinin idarəsi

Nikolayev - İngiltərənin təhti-idarəsində [təbəçiliyində] Fələstin idarə etmək üçün müvəqqəti bir idarə təşkil edilmişdir. Xarici siyasəti idarə üçün Mandens-tam təyin edilmişdir.

Şeyxülislam və Sultanın təbidi

Lion - Şeyxülislam Sədrəzəmə [Baş nazir] müraciətlə, Müttəfiqlərin Sultanı İstanbuldan köçürüb köçürməyəcəkləri barəsində sualda bulunmuşdur. Türkiyə ruhanilərinin başçısı bəyan edir ki, xəlifə həzrətlərinin paytaxtdan köçürülməsi bütün ələmi-islamın həyəcanına səbəb ola bilər. Sultanın İstanbuldan köçürülməsi təşəbbüsü yunanılərdən qalxmış və yunan patriki tərəfindən bu təşəbbüsə kömək edilir. Şeyxülislam axırda əlavə edir ki, Sultanın köçürülməsinə riza verməyəcəkdir. Şeyxülislamın bəyanatı Müttəfiqlərin səfirlərinə bildirilmişdir.

CÜMƏ GÜNKÜ XƏBƏRLƏR

Amerika-Fransa müqavilənaməsi

Məlum olduğu üzrə, Amerika ilə Fransa arasında bir müqavilənamə əqd edilmişdir ki, Almaniya Fransaya hücum etdiyi əsnada Amerika Fransaya kömək etsin. Bu müqavilənamə Amerika siyasətinin təbəddülatını [dəyişdiyini] göstərir. Vilson ilə Klemanso Yelisey Sarayında sadə bir miz üzərində məzkur [deyilən] müqavilənaməni imza etmişlərdir. Sonra Lloyd Corc eyni məzmununda İngiltərə ilə Fransa arasında olan əqdnaməni imza etmişdir. Gələcək tarix üçün bu iki sənəd sülh müahidənaməsi [sazişi] kimi mühümdürlər. Siyasi mənbələrdən verilən xəbərlərə görə, Amerika müahidənaməsinin layihəsi Lansinq tərəfindən hazırlanmışdır ki, bir çox maddələri vardır. Bu maddələr sülh müahidənaməsinin Almaniya tərəfindən xələdar edildiyi [pozulduğu] zaman Fransanın Amerikadan

müavinət tələb etmək ixtiyarı olduğunu aşkar göstərir.

İtaliya Kabinəsinin istefası

Verilən xəbərlərə görə, Orlando Kabinəsi istefa vermişdir. Romadan verilən xəbərlərə görə, Kabinənin istefasına səbəb bu olmuşdur ki, Palata 78 səs əleyhinə, 250 səs ilə Orlandonun məxfi Parlaman iclası təklifini rədd etmişdir.

- Havas agentəliyi xəbər verir ki, İtaliya Kabinəsinin istefasına səbəb bu olmuşdur ki, Palata əcnəbi siyasətlə əlaqədar olan məsələlərin gizli deyil, aşkara müzakirə edilməsini istəmişdir.

- Doktor Dillon İtaliya Kabinəsinin istefası haqqında “Deyli teleqraf” qəzetəsinə göndərdiyi teleqrafında deyir ki, İtaliyada narazılıq hökmfərmədir [hökm sürməkdədir]. İtaliyanı mənəvi, iqtisadi və siyasi böhran təhdid etməkdədir. Maksimalistlər iki firqəyə ayrılmışlardır. Birinci firqə inqilabçılar firqəsidir ki, müharibə əleyhinədirlər. Bunlar hal-hazırda davam edən tərzi-idarəni endirib, fəqərəyi-kasibə [proletariat] hakimiyyəti ilə kommunist cümhuriyyəti vücuda gətirməyə çalışır. İkinci firqə isə müharibə tərəfdarıdır da, lakin müharibə nəticəsindən pəşman olmuşdur. Bu firqə bahalıq əleyhinə olan tətillər elan etmişdir. Maksimalistlərin düşməni millətpərəstlər və militaristlərdir ki, Sülh Konfransının İtaliya məsələlərinə olan münasibətindən narazıdır. İtaliya Hökuməti bu iki müddəi [iddiaçı; bir-biri ilə münaqişə edən] firqələrin toruna düşmüşdür.

İtaliyada iğtişaş

Romadan xəbər verirlər ki, sənəət [sənaye] aləmində həyəcan davam edir. Ge-

nuyada nümayişlər edilmişdir. Neçə yüz adam həbsə alınmışdır, banklar qapanmışdır. Tramvay hərəkəti dayanmışdır.

Lion - Beşlər Şurasına rəsmi surətdə xəbər verilir ki, iyul ayının 10-da İtaliyada iğtişaşlar əmələ gəlmişdir. Nəticədə neçə yüz adam yaralanıb və həbs edilmişdir.

Yaponiya və Kolçak

Parisdən xəbər verilir ki, Yaponiya həyəti Yaponiyanın Kolçak hökumətini təsdiq etməsi haqqındakı Amerika xəbərini təkzib etmişdir.

“Oleq” kruvazerinin qərqi

Bolşevik teleqrafları xəbər verir ki, iyunun 18-də Tolbuxin mayakı yanında İngiltərə sualtı qayığı “Oleq” kruvazerini [kreyserini] qərq etmişdir.

Almaniya-eston müharibəsi

Almaniya əsgərləri eston və latışlara qarşı müharibəni tərk etmişlərdir.

İrlandada

London - Dublində qrafinya Markeviç həbs edilmişdir.

Vilhelmin qardaşı

Berlindən xəbər verirlər ki, Vilhelmin qardaşı prins Henrix [Albert Vilhelm] teleqrafla Kral Georqa müraciət edib, Vilhelmin ələ verilməsi tələbindən imtina edilməsini xahişlə, müharibə səbəbləri təhqiq edilmək üçün özünü kral Georq ixtiyarına verməyə hazır olduğunu bildirmişdir.

Çində iğtişaş

- Pekində verilən xəbərlərə görə, Parlaman izhar etmişdir ki, rəisi-cümhurun

istefasını qəbul etməyə vəkil edilməmişdir. Maksimalistlərin inqilab törətmək niyyətində olduqları məlum olduğuna görə, əhval bir qədər həyəcanlıdır. Yaponiya tərəfdarı olan qulluqçulardan 3 nəfəri xidmətindən əzl [kənar] edildiyinə görə, Şimali Çində əhval bir qədər yaxşılaşmışdır. Royterə xəbər verilir ki, rəis-cümhur başda olmaq üzrə iki nəfər Çin naziri istefa verdiklərindən şəhər üsyanı yatmışdır. Müttəfiq dövlət səfirlərinin müdaxiləsi işləri düzəltmişdir.

- Şanxay xəbərlərinə görə, tətillər edən tələbələr hamı fəhlələri tətillə çağırırlar. Qulluqçular və şəhər əməlləri tətillə başlamışlardır. Şanxay-Nankin və Şanxay-Hançjou dəmiryolunda olan maşinistlər tətillə qərar vermişlərdir. Başqa dəmiryollarda tətillər gözlənilir. Pekin hökuməti Yaponiya tərəfdarı olan xidmətçiləri iş başında saxladığına görə, ümumi tətillər gözlənilir. Şanxaya ərzaq gətirilməsi qadağan edilmişdir. Buraxılmayacağı da gözlənilir. Tələbələr Müttəfiqlərə müraciətlə Əqsayi-Şərq [Uzaq Şərq] militarizmi əleyhinə müavinətdə bulunmağı xahiş etmişlərdir.

Müttəfiqlər və Kolçak

Parisdən xəbər verirlər ki, Müttəfiqlərlə Kolçak arasında olan müxabirət [rabitə] rəsmi surətdə elan edilmişdir. Müttəfiqlərin notasına cavabən Kolçak tərəfindən yazılan məktuba cavab olaraq Müttəfiqlər deyirlər ki, Kolçak Rusiya camaatının və onun qonşularının sülhünü və özlərini idarə etməyi təmin etdiyinə görə, onlar Kolçak hökumətinə müavinət göstərməyə və onu hər bir lazım olan şeydən təchiz etməyə hazırdırlar.

Petroqrad altında

Stokholmdan xəbər verirlər ki, Krasnoqorka qarnizonu bolşeviklər əleyhinə üsyan etmişlərdir. Krasnoqorka Kronştadtan topa tutulmuşdur. Atəş davam edir. “Deyli meyl” qəzetəsi Helsinqforsdan [Helsinki] xəbər verir ki, Kronştadt qalası yanır. Bolşeviklərin 7 hərbi paroxodu ağ bayraq qaldıraraq İngiltərə gəmilərinə təslim olmaq üçün azim olmuşdur [hərəkətə keçmişdir]. Eston məlumatına görə, estonlar düşmən təzyiqi altında əvvəlcədən topları xarab edib Krasnaya Qorkanı boşaltmışlardır.

Vyanada kommunistlər

Vyanadan xəbər verirlər ki, kommunistlər inqilab törətməyə çalışmışlardır. Böyük bir dəstə həbsxananı mühasirə edib məhbusları azad etmək istəmişdir. Əsgərlər gələn kimi dəstə qaçmışdır. Tələfat çoxdur.

Vyanada nümayişlər

Almanlarla məskun Avstriyada sülh müahidənaməsi [sazişi] əleyhinə nümayişlər davam edir. Petrol məsələsinin həlli xeyli narazılığa səbəb olmuşdur. Avstriya Aşağı Palatasında natiqlər demişlər ki, sülh şəraitinin qəbulu qeyri-mümkündür. Müttəfiqlər bu şəraiti yüngülləşdirməlidirlər.

Dardanelin tərkisilah edilməsi

Havas agentəliyi xəbər verir ki, Müttəfiq dövlətlər Dardaneli tərkisilaha şüru etmişlərdir [başlamışlar]. Dardanel Cəmiyyəti-Əqvamın [Millətlər Cəmiyyətinin] kontrolu altında hamı gəmilər üçün açıq olacaqdır.

Fransada

Londondan xəbər verilir ki, fransız dəmiryollarında və poçtxanalarında ümumi tətillər başladığı üçün hökumət qərar qoymuşdur ki, bu vaxta qədər silah altına dəvət edilməmiş olan hamı əməllər [fəhlələr] tətillərə, hərbi məmurların əlinə verilməklər və divani-hərb [hərbi məhkəmə] tərəfindən mühakimə ediləcəklər.

İngilislərin məlumatı-rəsmiyyəsi

Müttəfiqlər tərəfindən imza edilməli olan üçüncü sülh müahidənaməsinə [səzişinə] Türkiyə, Bolqariya, Macarıstan və Rusiya da daxildir. Türkiyə məsələsi çox əngəl törədir. Zira İstanbul, Ərəbistan, Ermənistan, Suriya və sairə məsələləri vardır. Bunlardan əlavə daireyi-nüfuz məsələsi vardır. Bolqariya, Macarıstan məsələsi həlli Rusiya məsələsindən az vaxt istəyir. Rusiya məsələsi də hakəza [həmçinin]. Təzə sərhəd təyin edilməlidir. Və böyləliklə Rusiyada yeni cümhuriyyətlər təşkil edilir.

TÜRKİYƏDƏ**Trabzonda patlayış**

Mövsuq [etibarlı] mənbələrdən alınan xəbərlərə görə, Trabzonda olan patlayışın səbəbi budur:

Dabravol ordusu əski Qafqaz ordusu tərəfindən Trabzonda buraxılmış top, güllə və qeyri şeylərdən ibarət olan külli miqdarda rus əmvalını [mallarını] Müttəfiqlərin razılığı ilə təhvil almalı imiş. Bu şeylərin bir hissəsi paroxodlarda Novorossiyskə aparılmışdır. Top güllələrindən

və başqa patlayıcı şeylərdən ibarət olan digər hissəsi iyulun 12-də limanda olan paroxodlara yüklənməli imiş. Axır dəqiqədə 4 patlayış olub, cəbbəxana və barıt anbarları havaya atılmışdır. Patlayış o qədər güclü olmuşdur ki, Tripolidə eşidilmişdir. Şəhərin yarısı patlayışdan xəsarətdə olmuşdur. Cəbbəxanalara yaxın olan evlər tamamilə bərhad olmuşdur. Xəbər verirlər ki, cəbbəxanaları mühafizə edən İngiltərə əsgərlərinin hamısı tələf olmuşdur. Top güllələri olan Soyus kəndi böyük xəsarətə uğramışdır. Patlayışın səbəbini öyrənməkdən ötrü Müttəfiqlər komissiyonu Trabzona gəlmişdir.

KÜRDÜSTAN HÜDUDU**Şərif paşanın müxtirəsi**

“Nor aşxatavor”a Fransadan yazırlar: Parisdə olan [Məhməd] Şərif paşa Sülh Konfransına təqdim etdiyi uzun bir müxtirəsində [rəsmi müraciətdə] kürdlərin tələbatının haqlı olduğunu isbat edir. Həman müxtirəyə nəzərən, Kürdüstanın hüdudu etnoqrafi cəhətcə bu qərar ilə olasıdır:

Şimalda Zivəndən (Qafqaziya hüdudu üstədir) başlanıb qərbə tərəf gedərək Ərzurumu, Ərzincanı, Kəmahı, Ərəbgir, Besni, və Divriyi; cənubdan Harran-Sincar təpələri ilə Tələfər, Ərbil, Kərkük, Süleymaniyyə, Akkelman, Sənəndəc; şərqdən Rəvanduz, Başqala və Vəzirqalanı, yəni Marağandan Araratadək olan hissəsini tutur.

Bu müxtirə xüsusunda “Monitor” qəzetəsinin mühərririnə mümaileyh [adı çəkilən] paşa demişdir ki, məzkur [deyilən]

yerlərin hansı bir hissəsi ermənilərə verilsə, kürdlər onlarla şiddətli dava başlamağa məcbur olub, öz aralarında olan erməni əhalisini fəvran [dərhal] qırmağa başlayacaqlar və əlavə etmişdir ki, necə ki, bilirsiniz, bu işdə kürdlər artıq məharət kəsb etmişlərdir [qazanmışlar].

DAĞISTANDA**İnquşistanda**

Alınan xəbərlərə görə, Voznesensk kəndi inquşlar tərəfindən işğal edilmişdir. Nəqliyyat ilə üç top qənimət alınmışdır.

“T. k.” qəzetəsi xəbər verir ki, əhalini sakit etməkdən ötrü guya Surxoy kəndi hündürükləri üçün müharibə davam edir. Ekajevo kəndində isə dabravol əsgərləri vardır.

İnquşistandan verilən xəbərlərdə isə deyilir ki, Ekajevo, Bazorkino və Surxoy rayonunda olan dabravollar Kambilevka çayının o biri tərəfinə atılmışlardır. O zaman dabravollar Qalaşki tərəfinə hücum etmişlərsə də Feldmarşalskaya kəndi yanında geri atılmışlardır.

Nümayəndə sifəti ilə Dabravol ordusu ilə danışmağa gedən 10 nəfər inquş, dabravollar tərəfindən qətl edildiyinə görə, əhval dəxi də ciddiləşmişdir. Voyenni qruzinski yol Balta rayonunda kazaklar əlindədir.

İnquşistanın hər yerində üsyan hərəkəti artmaqdadır. Üsyançılar böyük və mütəşəkkil qüvvədən ibarətdirlər. Alınan məlumatlara görə, üsyançılar Vladıqafqaz altında Dabravol ordusuna böyük zərbə endirmişlərdir. Vladıqafqaz dabravollar

tərəfindən təxliyə edilir. Ola bilər ki, Vladıqafqaz şəhərini müharibəsiz inquşlara təslim etsinlər.

Don kazakları arasında

Verilən məlumata görə, Don kazakları arasında üsyan qalxmışdır.

NAXÇIVAN-ŞƏRUR MƏSƏLƏSİ

- 2 -

Erməni Cümhuriyyətinin ilk təcavüzü nəticəsində Araz Türk Cümhuriyyəti Hökuməti pərişan oldu. Hökumət əzaları [üzvləri] ətrafa dağıldılar. Əzalardan bir çoxu isə Naxçıvana toplandı və orada yerli ziyalı müsəlmanların təşəbbüsü ilə bir Milli Şura intixab etdilər [seçdilər]. Sonra bu Milli Şuranın intixab və təsdiqi ilə yenə cümhuriyyət şəklində bir hökumət düzəldib qurdular.

İştə, bu hökumətin zamanında idi ki, erməni cümhuriyyəti hökuməti təcavüzkarlığını Naxçıvan və Şərur tərəflərinə qədər yeritməkdə idi ki, Şərur Dəhnəsi deyilən mövqedə Naxçıvan və Şərur əsgərləri tərəfindən aldıkları şiddətli zərbə nəticəsində erməni əsgərləri münhəzim [qovulmuş] və pərişan olub, məğlubən fərar etmişlərdi.

Naxçıvana ingilislər tərəfindən general-qubernator təyin olunan polkovnik Lauton tam bu əsnada aralığa girib müharibəni dayandırdı. Erməni Cümhuriyyəti ilə Naxçıvan Hökuməti arasında həddi-fasil [ayırıcı, neytral ərazi] olaraq bitərəf bir məntəqə düzəldi. Sonra polkovnik

Lauton erməni və Naxçıvan hökumətlərinə və camaatlarına xitabən rəsmi bir elamnamə [bildiriş] buraxdı. Elamnamənin eynən surəti budur:

“Nömrə 28.

3 cəməziyüs-sani 1337 hicri

İngilis Hökuməti tərəfindən hər kəndin ümum əhalisinə elan:

1) Əmniyyət və asayiş üçün Araz çayının tamam hüdudu müvəqqəti olaraq *İngilis Hökumətinin əlində qalacaq.*

2) *İrəvan Hökuməti (yəni erməni cümhuriyyəti hökuməti) müvəqqətdən Yuva kəndindən qədim İrəvan uyezdinin hüduduna qədər İngilis Hökumətinin təhti-nəzarətində [nəzarəti altında] olaraq icrayı-hökumət edəcəkdir.*

(Yuvadan Sədərək kəndinə qədər olan yerlərdə, yəni bitərəf qərar verilmiş məntəqədə idareyi-hökumət ingilis əlində qalıb, qulluqçular, yəni hökumət məmurları isə müsəlmandan olacaqdır.)

3) *Fövqəda məzkur [yuxarıda deyilən] hüduddan (yəni bitərəf məntəqədən) bu yana Sədərəkdan başlayıb Culfaya, Ordubada qədər Naxçıvan Hökuməti olaraq bir müsəlman hökuməti dəxi ingilis təhti-nəzarətində bərqərar olacaqdır.*

4) *Erməni hökuməti öz saldatlarının hamısını məzkur hüduddan (yəni müsəlman hökuməti hüdudundan) geri aparacaqdır. Ancaq bitərəf məntəqənin Dəvali kəndindən Yuva kəndinədək olan hissəsində kiçik bir müfrəzədən [dəstədən] ibarət 40 nəfərlik erməni saldatı, bir müfrəzə ingilis saldatı ilə bərabər Dəvalidə qalacaq.”*

Elamnamə 9 maddədən ibarətdir. Məqaləmə aid olan işdə bu 4 maddəsi idi ki, dərci lazım göründü.

Naxçıvan ingilis general-qubernatoru imzası ilə təsdiqlənmiş və onun tərəfindən rəsmi olaraq buraxılmış bu elamnamə dəxi açıq göstərir ki, Erməni Cümhuriyyəti ilə Naxçıvan Hökuməti siyasət nəzərində yek-digərindən [bir-birindən] fərqi yox. Bunun üçün ikisinin də hüququna bir nəzərlə, bir vicdanla baxmaq icab edir.

* * *

Şərur Dəhnəsi müharibəsinin qalibiyyəti Naxçıvan Hökuməti heyəti-əzasından bulunan Naxçıvan xanlarına [Naxçıvanski] Kəlbəli xanın şəxsi vasitəsilə böyük bir nüfuz və təfəvvüq [üstünlük] verdirdi. Zira Dəhnədə erməni əsgərlərini məhv və pərişan etmək keyfiyyətində ən böyük rolu Kəlbəli xan oynamış və o müharibənin qəhrəmanı namını [adını] əhali arasında məhəbbətlə o qazanmışdı.

Bu əsnada hökumət əzası miyanından [arasından] bir Hacı ... Şərur məsələsində məmləkətə qarşı xainanə bir intriqa çevirmək istəmiş, fəqət müvəffəq olammamışdır.

Binaənileyh [ona görə], Kəlbəli xanın nüfuzlanması sayəsində hökumət əzalarına iş başından əl çəkdirilmiş və Naxçıvan Hökuməti Kəlbəli xan, atası Cəfər qulu xan, qohumları [İrəvanski] Kərim xandan ibarət üç nəfər xanın idarəsi altında yeni bir diktatorluq hökuməti halına münqəlib olmuşdur [çevrilmişdir].

Bu xanlar idareyi-hökuməti tamamilə əllərinə alandan sonra nüfuzlarından istifadə etməyə başlamışlardı. Böylə ki, Naxçıvanın yanı başında vaqə İranın Maku xanlığının sərdarı bulunan Murtuzaqulu xan ilə Naxçıvan xanlarının qohumluğu diktatorluq məqamında bulunan

Naxçıvan xanlarında böyük bir cürət və artıq bir tamah oyandırmışdı. Bu isə Naxçıvanı və ətrafını İrana ilhaq etdirmək [birləşdirmək] və sonra da özlərini bu yerlərin hakimi-mütləqi, xanı elan edərək bu qitəni [ərəzini] də kəndi idarələri altında İranın Maku xanlığı kimi imtiyazlı bir xanlıq halına yetirməkdən ibarət bulunmuşdur. İştə, fəvqəda məzkur [yuxarıda adları çəkilən] xanlardan ibarət olan Naxçıvanın diktator hökuməti bu niyyətlə Maku xanının vasitəsilə Təbrizə, İran vəliəhdi yanına xüsusi nümayəndələr göndərmişlər. Məqsədlərini müş'ir [xəbər verən] rəsmi ərzi-hallar təqdim etmişlər və ərzi-hallarının Tehrandə xaki-payı-şahanəyə [padşahın ayağının torpağına] təqdim edilməsini həzrəti-vəliəhddən rica və təmənnada bulunmuşlardı. Bu əsnalarda Araz boyu müsəlman torpaqlarının idarə əhvalı bu şəkildə idi:

Erməni Cümhuriyyəti hökuməti Zəngibasar, Gərnibasar mahallarını bəzi hiylələr, cəbrlər, aldatmalar nəticəsində təhti-hökmransinə [hökmranlığı altına] daxil etmiş və genə o vasitə ilə müsəlman mahalı olan Sürməlinin ancaq Daşburun denilən yerinə qədər istila edə bilmiş, ondan bu yanasına yerli müsəlmanların və məhəlli [yerli] kürdlərin qorxusundan irəliləyəmməmişdi. Daşburundan o yana, Aralıq, Başkənd tərəfləri isə yerli kürd və türklərdən ibarət olmaqla, özlərinin intixab etdikləri [seçdikləri] Milli Şura vasitəsilə idarə olunmaqda idi.

Sürməlinin qərb yanında böyük və zəngin duz mədəni ilə məşhur olan Qulb və ətrafı yerli əhalisi müsəlman-türk olmaq etibarilə Milli Şuraları və İcraiyyə Komitəsi vasitəsilə müsəlmanlar tərəfindən idarə edilməkdə idi. Bunların qərb

və şimalında Kağızman, Ərdahan, Qars, Sarıqamış, Oltu, Ardanuç tərəfləri isə Qars Hökuməti-islamiyyəsinin təhti-idarəsində idi. Ordubad və həvalisi də [ətrafı da] əvvəldən bəri özlərini Azərbaycan hissəsi sayıb, fəqət hökuməti-məzkurənin [adı çəkilən hökumətin] bilavasitə müavinətinə əlləri çatmadığından, müntəxəb [seçilmiş] Milli Şuraları və hökuməti-icraiyyələri vasitəsilə kəndilərini idarə etməkdə idilər.

Sədərəkdan buraya qədər olan hissə isə bitərəf məntəqə namı altında ingilis, erməni və Naxçıvan hökumətlərinin təhti-nəzarətində [nəzarəti altında] idi.

M. B.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Tağıyev fabrikasında

Tağıyev fabrikasında baş verən hadisəni təhqiq üçün “Müsavat” firqəsi ilə “Hümmət” firqəsi tərəfindən intixab edilmiş [seçilmiş] xüsusi komiyaon işini bitirib, məlumatımıza görə, lazım gələn materialı hökumətə təslim etmişdir.

Cəmiyyəti-Xeyriyyədə

Bakı Cəmiyyəti-Xeyriyyəsi Səhiyyə Nəzarətinə xəbər verir ki, davaxana [aptek] açılması haqqındakı təklifini Cəmiyyət qəbul edir.

Yetimlər yurdu

Bakıda müsəlman yetimlər yurdunun rəisəsi Sona xanım əfəndi Cəmiyyəti-Xeyriyyə idarəsinə xəbər verir ki, Sentrodrom [Mərkəzi Ev Komitəsi] bağlanaca-

ğına görə, yetimlər yurdu zəruri şeylərdən məhrum qalacaqlar. Ona görə, bir tədbir görülməsini rica etmişdir.

Doktor Nərimanov

Şəhərdə dövrən edən şayiata görə, doktor Nəriman bəy Nərimanov Şura Hökuməti tərəfindən Xarici İşlər komissarına müavin təyin edilmişdir və bu günlərdə Hacı-Tərxandan Moskvaya əzimet etmişdir [yola düşmüşdür].

Yeni polismeyster

Aldığımız məlumata görə, Bakı polismeysterliyinə Mirzəyev cənabları təyin edilmişdir.

İtaliya-Qafqaziya Bankı

Bakıya gəlmiş İtaliya heyətinin verdiyi xəbərlərə görə, Romada İtaliya-Qafqaziya Bankı təşkil edilmişdir.

Kooperasiya qurultayı

18 iyulda vaqə olacaq Kooperativlər qurultayına Müsəlman Kəndçilər İttifaqından da nümayəndə dəvət edilmişdir.

Mənzil qanunu

Mənzil Komissiyası üzvü Qadaseviç Hökumət rəisi Nəsim bəy həzrətləri ilə Mənzil qanunu haqqında müsahibədə bulunmuşdur. Rəis həzrətləri xəbər vermişlər ki, hərəgah ağustosun 1-ə kimi yeni Mənzil qanunu Parlaman tərəfindən qəbul olunub qurtarmasa, köhnə qanun öz qüvvəsində qalmalıdır.

Birjada

Kerenski pulunun kursu təbədüllətsizdir [dəyişməzdir]. Nikolay yüzükləri bir az möhkəmdir. Yüzlük 370 manata gedir.

Bon pulları əskilir. Əlan [indi] 25 faizlə gedir. Zaqafqaziya bonları qalxır. Məzənə 3-dür.

Valyuta

Valyuta təbədüllətsizdir. İngilis funtuna və türk lirəsinə etibar artır. Rus gülmüşü əskilməkdir.

Buzovnada

Cümə axşamı, iyulun 17-də Buzovna kənd idarəsi həyatında Əksinqilabla Mübarizə Komitəsinin rəisi Məhəmmədbağır Şeyxzamanov, Balaxanı-Sabunçu polismeysteri Səməd bəy Əliisgəndərov kəndliləri yığıb Buzovnada davam edən hər iki tərəf ədavətinin əqrəbasını bir yana və bitərəf camaatı da otağa yığıb bitərəf camaatdan ədavətçilər haqqında məlumat toplamışlardır.

Ondan sonra camaat şikayət etmişdir ki, əhalidən oğullarını əsgərlik xidmətindən gizlədən vardır. Ona görə, Şeyxzamanov cənabları əsgərlik haqqında bir nəsihətdən sonra, Balaxanı-Sabunçu polismeysteri Səməd bəy cənabları camaatın hamısını bir yerə toplayıb əvvəl əsgərlik barəsində uzun bir nitq söyləmiş, camaatı müdafiəyi-vətən və millətə dəvət etmişdir. Axırda təklif etmişdir ki, oğullarını gizlədənləri xəbər versinlər.

Alqışlardan sonra camaat xahiş etmişdir ki, kənddə olan ədavətli tərəflər barışsın. Bundan sonra oğurluq olarsa, oğruları hökumətə təslim edəcəklərini söz vermişlərdir. Bu barədə Səməd bəy Əliisgəndərov cənabları camaata söz vermişdir və rica etmişdir ki, camaat da zərərli adamları təslim etməkdən qaçmasınlar.

Mərdəkanda böyük oğurluq

İyulun 13-də gecə saat 12-dən sonra 7 nəfər naməlum şəxs Mərdəkanda Hacı Möhsün Məhəmmədəlizadə, qardaşı Məşhədi Həsən və kürəkəni Qafar Babayevin evinə girmişlər və tüfəng təhdidi altında kişiləri bir otağa almışlar, arvadları qeyri otağa. Bu tədbirlərdən sonra kişiləri soymağa başlamışlar. Hacı Möhsündən 35 min manat nağd pul, ailəsindən 3 parça qızıl qolbağı, qardaşı Məşhədi Həsəndən 4600 manat pul, ailəsindən bir dənə boyunbağı, bir çift qolbağı və evdən bir tapança, 20 girvənkə qənd, Qafar Babayevdən 60 min manat nağd pul, ailəsindən bir qızıl saat, mirvari, cıqqabağı, bir qızıl kəmər, iki dənə sırğa, bir dənə boyunbağı və bir çox zənanə libası almışlardır. Bunları alandan sonra hədələyiblər ki, bayıra çıxmasınlar və özləri qaçmışlar.

Sabahı bunlar əvvəl kəndxudaya və sonra Suraxanı pristavı Yusif bəyə şikayət etmişlər. Ancaq bu vaxta kimi iki nəfər tutulmuşdur, onlardan da biri ləzgidir. Tutulanlar boyunlarına almışlar ki, bu oğurluqdan xəbərləri var, yoldaşlarını da böylə nişan vermişlər: Mərdəkandan Xələf, Əlikşi Balakşi oğlu, Şağandan Əlibala faytonçu, o biriləri naməlumdur. Bu xüsusda ciddi təhqiqat icra edilir.

AZƏRBAYCAN NÜMAYƏNDƏSİNİN GENERAL KORİYƏ MÜRACİƏTİ

“Nor aşxatavor” yazır ki, Gürcüstanda Azərbaycan siyasi nümayəndəsinin vəzifəsini ifa edən [Faris bəy Vəkilov] Mütəfiq hökumətlərin Qafqaz qüvayi-əsgə-

riyyəsi [qoşunları] komandanı general Korini ziyarət edərək uzun müsahibədə bulunmuşdur və bu məzmununda bir müraciətnamə təqdim etmişdir:

“Mənim hökumətim hər gün xəbər alır ki, İrəvan vilayəti əhaliyi-müsliməsi [müsəlman əhalisi] Ermənistan Hökuməti tərəfindən təqibat və təzyiqata giriftar edilmişdir. Müsəlman kəndlərinin üzərinə erməni qoşunları göndərilib qırğın törədilir. Hətta arvad-uşağa da rəhm etməyirlər. Yandırılıb təxrib edilmiş kəndlərin qaçqınları hər gün Tiflisdən Azərbaycana müraciət edib fəryadla imdad istəyirlər. İrəvan mahalının müsəlman əhalisi Mütəfiq hökumətlərin xahişinə müvafiqətlə [xahişinə uyğun olaraq] zorən müvəqqəti olaraq Ermənistan Hökumətinin təhti-idarəsinə [tabeliyinə] verilmişdir. Bu əhvalın elanından sonra hər gün ingilis hökmdarlığı əhali təşkilatı tərəfindən hədsiz etirazlar almışdır. Həman etirazlarda açıq-aşkarə deyilir ki, yaxın keçmişlərin qanlı vüquati [hadisələri] müsəlmanları qoymayırsınlar ki, erməni hökuməti onlarla biqərəz rəftar edəcəkdir və onları vadar edir özlərinin gələcək istirahətlərinin pozulmağından ehtiyat etsinlər. Həman ehtiyatların nəticəsini biz hal-hazırda görürüz. Mütəfiq dövlətlər tərəfindən Ermənistan hökumətinə tapşırılmış əyalətlərin daxili işlərinə müdaxilə etməkdən özümüzü haqlı görməməklə bərabər, Ermənistan Hökumətinin müsəlmanların haqqında rəva gördüyü zülüm və təəddi [insafsızlıq] müqabilinə hökuməti-mətbuəm [tabe oluduğu hökumət] tərəfindən şiddətlə etiraz edirəm və bunu da deyirəm ki, bu cür işlərin axırı qeyri-məmul [arzuolunmaz] nə-

ticalar verə bilər. Naxçıvan müsəlmanlarının çəkdikləri əziyyətlərin xəbəri Azərbaycan əhaliyi-müsliməsinə çatdıqda onların qəlblərini qələyana gətirib [həyəcanlandırır], bigünah məzlumların qisasını almaq hissiyyatı oyandırır. Əhalinin cuşa gəlmiş əfkarını sakit edib arzu olunmayan hərəkətin önünü almaq üçün mənim hökumətim hər cür tədbirlər ittixaz etmişdir [tədbirlər görmüşdür]. Bunları bil-cümlə cənabınıza məlum edərək var qüvvəniz və tədbirlərlə Ermənistan Hökumətinə icrayı-təsirlə müsəlmanlara edilən zülüm və sitəmlərə xitam verməsi haqqında təşəbbüsatda bulanmanızı rica edirəm.”

İDARƏDƏN CAVABLAR

Əli Səbri əfəndiyə

Yazdığınızın məsuliyyətini tamamilə kəndi öhdənizə alarsanız, məəlməmnuniyyə [məmnuniyyətlə] dərc edəriz.

Gəncə M. R. əfəndiyə

Yazmış olduğunuzu dərc ilə vəd etdiyiniz üzrə eyni mövzuda daha yazmanızı gözləyirik. Fəqət mətbuat vasitəsilə təbliğ etdiyinizin intişarına [yayılməsinə] da feilən çalışmalı və həmrəylərinizi toplayaraq bir təşkilat əmələ gətirməli və onun vasitəsilə iş görməlisiniz. Və illə [yoxsa] yalnız qəzetə sütunlarında yazmaqla əməli bir nəticə çıxarmağa müvəffəq ol-mazsınız.

Bəhri-Xəzər dənizində posta, sərnişin və yük gəmilərinin hərəkəti

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazəşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çərşənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çərşənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Ənzəli-Şahsavər-Məşhədsər-Bəndər Gəz və geri

17-ci körpüdən çərşənbə günü saat 4-də.

Bakı-Həsənqulı-Bəndər Gəz-Məşhədsər və geri

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

Petrovsk-Fort-Aleksandrovsk və geri

Paroxodlar Petrovskdən pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Petrovsk

15, 25 və 24-cü körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 12-də.

Qeyd: Lənkərana və Astaraya paroxodların gedişi ayrıca elan olunacaqdır.

T-164

Satılır

Daş kömür 1000 pud. Ünvan: Bazarnı küçə nömrə 5. Həsənağa Əliyev.

5446

Satılır

Yaxşı, yanmayan dəmir kassa. Adres: Qoqol küçəsində nömrə 6. Kumerlisdən xəbər almalı.

5445

İtibdir

Vəsiləxanım Məşhədi Əmin qızı, 3 yaşında. Əynində ağ kofta, ayağında qara tufli, başı açıq, iyul ayının 18-də, saat 1-in yarısında Nijni Təzəpirski küçədə itibdir. Onun

barəsində məlumatları olanlardan acizənə xahiş edirəm 3-cü polis idarəsinə məlum etsinlər.

Məşhədi Əmin Əlizadə
5448

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edən hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsamama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Arvad diş həkimləri

Z. A. Şextər və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayırma dişlər. Dişlərin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələn üçün tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Voronsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

10218

Doktor S. İ. Zaks

Zöhrəvi, dəri, sifilis və daxili naxoşluqlarını qəbul edir. 606 və 914 müalicə. Naxoşları hər gün qəbul edir səhər saat 7-dən 8-ədək, axşam saat 6-dan 8-ədək. Vorontsovski küçə nömrə 43, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 32-56.

10237

Diş həkimi S. M. Hamburg

Nikolayevski nömrə 29, Parlaman qarşısında. Telefon nömrə 5-96. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırır. Dişləri ağrısız çəkir.

10239

Berlin Darülfünunu doktoru S. İ. Kopeliovıç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28 və 93.

10244

Doktor M. D. Mdivani

Gəlib naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Qəbul edir: arvad, daxili və cərrahiyyə naxoşluqlarını Voronsovski-Qubernski küçələrin küncündə, ev nömrə 15, telefon nömrə 06-78.

Axşam isə öz evində, Balaxanski-Maqazinni küçələrin küncündə (Müsəlman məscidi qarşısında), telefon 20-67, saat 5-dən 8-ədək.

5425

Elan

Gömrük hissəsini təftiş üçün Maliyyə naziri tərəfindən təşkil edilmiş Müvəqqəti Komissiya, məmuriyyətlərində hər hanki cürə olursa sui-istimal [sui-istifadə] edib doğruluq göstərməyən məmurları yazıb bildirmələrini hər kəsdən rica edir. Komissiya bu xüsus üçün olan müraciət və kağızları Kazyonni Palata [Xəzinə Palatası] imarətində hər gün 10-dan 11-ə qədər qəbul edir.

*Komissiyanın sədri:
İsfəndiyar bəy Hacıyev*

Müvəqqəti müdir: Xəlil İbrahim

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR**[Elan]**

səh. 365. “Ümum Bakı meşşan camaatına elan edirəm ki, bu iyul ayının 20-sində”: qəzetdə “iyul ayının 20-sində” yerinə “iyul ayının 2-də” getmişdir.

Teleqraf xəbərləri

səh. 370. “Çelyabinsk dəmiryolu”: qəzetdə təhrif edilmişdir.

“Çerkassk”: Rusiyanın Rostov vilayətinə dəki Novoçerkassk şəhəri nəzərdə tutulur.

“Hindistan vitse-kralı”: 1916-1921-ci illərdə Hindistanın vitse-kralı və general-qubernatoru olan Frederik Tezicer [Frederic Thesiger] nəzərdə tutulur.

Sülh ətrafında

səh. 371. “Ke d’Orsey” [Quai d’Orsay]: Parisdə, Sena çayının sol sahilində bulvar. Fransa Xarici İşlər Nazirliyi burada yerləşir.

Cümə günkü xəbərlər

səh. 371. “Lansinq”: qəzetdə təhrif edilmişdir.

Türkiyədə

səh. 374. “Tripoli”: Türkiyənin Girəsun vilayətində, Qara dəniz sahilində liman şəhəri olan Tirəbolu şəhəri nəzərdə tutulur.

Kürdüstan hüququ

səh. 374. “Kürdüstanın hüdudu etnoqrafi cəhətcə bu qərar ilə olasıdır”: qəzetdə bu cümlədən sonrakı coğrafi adların çoxu təhrif edilmişdir; mümkün qədər bərpa etdik.

Zivən: Türkiyənin Qars vilayətinin Sarıqamış rayonunun Süngüdaşı kəndinin köhnə adı.

Marağan: İrənin Qərbi Azərbaycan ostanının Sərdəşt şəhristanında kənd.

“Monitor”: İstanbulda fransızca nəşr edilmiş “Monitor Oriental” [Le Moniteur Oriental] qəzeti nəzərdə tutulur.

Dağıstanda

səh. 375. “T. k.”: Vladiqafqazda nəşr edilmiş “Terski kazak” qəzeti nəzərdə tutulur.

Feldmarşalskaya: İnqüşetiyada kazak kəndi olmuşdur.

Naxçıvan-Şərur məsələsi – 2

səh. 376. “3 cəməziyüs-sani 1337 hicri”: miladi təqvimlə 6 mart 1919-cu ilə müvafiqdir.

“bir Hacı ... Şərur məsələsində”: qəzetdə hacının adının yerinə üç nöqtə qoyulmuşdur.

səh. 377. Qulb: Türkiyənin İğdır vilayətinin Tuzluca rayonunun köhnə adı.

Bakı xəbərləri

səh. 378. “ədavətçilər haqqında məlumat toplamışlardır”: qəzetdə “məlumat” yerinə “müamilat” getmişdir.

Elan

səh. 381. “Komissiya bu xüsus üçün”: qəzetdə “Bu komissiya xüsus üçün” getmişdir.

Bazar ertəsi, 21 iyul 1919-cu il, nömrə 230

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 22 şəvvalül-mükərrəm sənə 1337. 21 təmmuz 1919 sənə.

Türk və İslamlaşma müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalənin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 35 rublə, 2 aylığı 60 rublə, 3 aylığı 90 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 40 rublə, 2 aylığı 70 rublə, 3 aylığı 100 rublə. Elan fiati: birinci səhifədə sətiri 5 rublə, axırıncı səhifədə sətiri 4 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 3 rublə.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Xarkovda dabravolların qolordu [korus] komandanı bir əmr verərək bəyan edir ki, bolşeviklərin qələbəsini xəbər verənlər dəhşətli cəzaya düçar olacaqdırlar. İkinci əmrnamədə komandan deyir ki, Xarkovda hələ çox bolşevik ünsürləri qalmışdır. Ona görə də, onlar axtarılıb cəzalarına yetməlidirlər. Kəndçilər bu cür əmrnamələrə əhəmiyyət verməyərək Şura qoşunlarına kömək edirlər.

Kiyev - Bir neçə nahiyələrin kəndçiləri ictimai [yığıncaq] qurub böylə qərar çıxarmışlardır: “Biz [Nikifor] Qriqoryev, Denikin və Maxnoya inanmayırıq. Şura Hökuməti dəvət etdiyi anda silah altına girib də dabravollarla mübarizədə bulunaçağız.”

Bir çox kəndlərdə səfərbərlik müvəfəqiyyətlə keçir.

Kiyev - Xersonda əksinqilabçıların sui-qəsdini kəşf edilmişdir. Bu işin başında Yedokov nam [adlı] bir afiser durmuş. Səbiq çar afisərlərindən bir çoxları həbs edilmişlərdir. Bunlar Denikindən külli məbləğ almışlar ki, əhalini bolşeviklərə qarşı

üşyana dəvət eyləsinlər. Hətta bunlar bolşevik icra komitəsinə həbs etməli imişlər.

Amerikada anarxiya hərəkatı

Moskva - Vaşinqtondan “Tayms” qəzetəsinə yazılır:

İyul ayının 3-də gecə yarısı (burada cümlə buraxılmışdır)... Yaşayan evin yaxınlığında bir patlayış əmələ gəlmişdir. Pittsburqda sülh hakimi Tomsonun evi, Klivlend Bələdiyyə rəisi Devisin evi, Şəhər Duması üzvü Qaydon Voksberin evi (burada cümlə buraxılmışdır)... Deyirlər ki, orada patlayışdan Puersin evi təxrib edilmişdir.

Pittsburqda ən sərvətli bir məhəldə hakəza [həbelə] patlayış əmələ gəlib, bir neçə imarət təxrib edilmişdir. Bundan əlavə, Nyu-Yorkun qərbi hissəsində patlayış əmələ gətirmək istəmişlərdir. Pater-sonda ipək zavodunda dəxi bir patlayış əmələ gəlmişdir. Polis zənn edir ki, bu patlayışların həpsi anarxiya hərəkatının nəticəsidir və məqsədləri də şimdiki Amerika Hökumətini düşürməkdir.

Moskva qatarının qəzası

Kontun - İyul ayının 10-da gecə Baxmaç ilə Leski arasında Moskvadan Kiyevə